

Foreningen Tryggere Ruspolitikk

Foreningen Tryggere Ruspolitikk
Skippergata 14
0152 Oslo

Dato: 13.11.2018

Hørings svar til Rusreformutvalget fra Foreningen Tryggere Ruspolitikk

Foreningen Tryggere Ruspolitikk (FTR) er en ideell organisasjon stiftet i 2016 som jobber for å sette skadeforebygging i sentrum av norsk ruspolitikk.

Vi er glade for at Regjeringen har varslet en omlegging av sin tilnærming til ulovlig rusmiddelbruk, og håper at Norge kan bli et foregangsland i ruspolitikken internasjonalt. Vi setter pris på anledningen til å komme med våre innspill til den varslede reformen, og har tillit til at utvalget vil være lydhøre og åpne for nye idéer.

Foreningen Tryggere Ruspolitikk har følgende innspill til Rusreformutvalget:

1. Kvantumsgrenser og handlingsalternativ

Vi vil anbefale at utvalget tar utgangspunkt i dagens foreleggspraksis ved fastsettelsen av hvilke typer befatning med narkotika og hvilke mengder som skal omfattes av avkriminaliseringen. Straff ved forelegg *forutsetter* i dag befatning med narkotika til eget bruk, slik at alle forelegg for narkotika er å regne som brukersaker. Dersom formålet med rusreformen er at ingen lenger skal kriminaliseres for befatning med narkotika til eget bruk, bør da en avkriminalisering som et minimum omfatte alle de saker som i dag kan avgjøres ved forelegg.

Avkriminaliseringen bør således omfatte bruk, besittelse, oppbevaring og erverv av mindre mengder til eget bruk, som i dag straffes med forelegg i henhold til Riksadvokatens rundskriv (RA-2014-2). Den bør i tillegg omfatte innførsel av mindre mengder til eget bruk, slik følger av Høyesteretts avgjørelse i Rt. 2009 s. 1551, for ikke fortsatt å kriminalisere de mange som i dag bestiller narkotika fra utenlandske nettforhandlere for å slippe å oppsøke kriminelle miljøer. Tilvirkning, typisk ved dyrking av forbudte vekster, bør òg avkriminaliseres for så vidt gjelder mengder til eget bruk som ikke utgjør betydelig spredningsfare. Det følger av Rt. 2009 s. 279, avsnitt 19, at tilvirkning ikke bør behandles ulikt innførsel, og det er i rettspraksis blitt reagert med forelegg ved dyrking av små mengder cannabis. (Jf. sak 09-198573MED-STAV.)

Utvalget bør også ta utgangspunkt i dagens kvantumsgrenser for bruk av forelegg, som i stor grad er sammenliknbare med grensene for behandling i helsesporet i Portugal. Vi vil imidlertid ikke fraråde å heve grensene ytterligere, og foreslår at grensen for i hvert fall *heroin* oppjusteres til det som i dag gjelder for de andre vanlige pulverstoffene, altså 2 gram. Tilvente heroinbrukere har et dagsforbruk langt over de 0,5 gram som er dagens grense, og styrkegraden for illegalt heroin er i dag svært lav. Vi mener for øvrig at det er uheldig dersom kvantumsgrensene oppmuntrer til anskaffelse av kun noen få doser av gangen, da dette er fordyrende og nødvendiggjør mer kriminalitet til finansiering av bruken.

For befatning med mengder *over* kvantumsgrensen, foreslår vi at tingretten i ordinær straffesak kan avgjøre om befatningen likevel er å anse som til eget bruk, i hvilket tilfelle tiltalte frifinnes og saken sendes tilbake til behandling i helsesporet. En slik prøving vil først og fremst være aktuell ved befatning med fortsatt små mengder, selv om unntak kan tenkes for noen langtkomne avhengige. Dette vil også særlig være relevant i tilfeller av tilvirkning til eget bruk, der produksjonspotensialet lett vil kunne overstige kvantumsgrensen. Det er i all hovedsak storforbrukerne som i dag dyrker cannabis til eget bruk, og sett hen til hvor mye slikt forbruk koster ved ordinært erverv, og skråplanet mot videresalg til å dekke disse utgiftene, ville det være uheldig å drive dagens hjemmedyrkere til å begynne å kjøpe sin cannabis fra organiserte kriminelle i stedet. Således ser vi det som viktig av hensyn til både spredningsfaren og den illegale økonomien at også tilvirkning kan møtes med ikke-strafferettslige reaksjoner.

2. Tvangsmidler og betydning for politiets arbeid

Vi mener at en avkriminalisering som skissert ikke vil vanskeliggjøre politiets arbeid, da den samme reservasjon mot videresalgshensikt som i dag gjelder ved bruk av forelegg, fortsatt vil kunne gjelde ved en avkriminalisering. I den grad det skulle være utfordrende å *bevise* slik hensikt, er dette ikke forskjellig fra i dag, da langere kan holde seg under foreleggsgrensen og slippe med bøter for besittelse eller oppbevaring. At disse ikke lenger vil kunne strafferegistreres for forholdet, er av liten praktisk betydning all den tid man fortsatt vil kunne bøtelegge for brudd på bortvisningsvedtak ved gjentatt påtrefning på salgsstedene.

Vi vil videre bemerke at adgangen til tvangsmiddelbruk vil forbli som i dag der det foreligger skjellig grunn til mistanke om befatning med narkotika som ikke omfattes av avkriminaliseringen, herunder oppbevaring eller tilvirkning med salgshensikt. At det skulle bli vanskeligere å *avdekke* rus som følge av bortfall av inngripende tvangsmidler i brukersaker, slik enkelte i politiet har hevdet, har formodningen mot seg all den tid tvangsmiddelbruk hjemlet i narkotikabruksbestemmelsene *forutsetter* at tegn til befatning med narkotika alt er avdekket.

I den grad det skulle være behov for å avdekke rusens *omfang* gjennom nærmere undersøkelser, mener vi at pedagogiske samtaler med kvalifisert helse- og sosialfaglig personell, uten bakenforliggende straffetrussel, vil være langt mer egnet til å kartlegge noens personlige utfordringer enn ydmykende og uforholdsmessige politisære inngrep som husransakelse og gjennomgang av tekstmeldinger. At slike inngrep tidvis kan avdekke nyttig

overskuddsinformasjon for politiet om andre forhold eller personer, er i realiteten lite annet enn et argument for at politiet bør gis mest mulig innsyn i folks privatliv, og kunne like gjerne brukes til å rettferdiggjøre kriminalisering av enhver aktivitet som bedrives av en stor gruppe.

Vi mener etter dette at politiets adgang til tvangsmiddelbruk i saker som omfattes av avkriminaliseringen, bør begrenses til visitasjon ved skjellig grunn til mistanke. Politiet bør ha adgang til å lete etter narkotika i den mistenktes lommer, men ikke til å foreta fullstendig avkledning, undersøkelser av kroppens hulrom eller innhenting av biologisk materiale. Innbringelse i forbindelse med kartlegging av identitet bør kunne foretas.

Beslaglagt narkotika bør kunne destrueres, men det bør være adgang til å unnlate å frata brukeren stoffet dersom det er grunn til å tro at vedkommende vil måtte foreta desperate handlinger for å skaffe til veie en ny dose.

3. Henvisning til kommisjon/helsevesen

Foreningen Tryggere Ruspolitikk vil be utvalget se til Portugals kommisjonsmodell i spørsmålet om hvordan brukere skal følges opp. Vi mener at Norge så langt mulig bør bygge på eksisterende infrastruktur, og så langt mulig etterstrebe en ensartet praksis over hele landet. Selv om helsefaglig kompetanse er viktig, er det også viktig at sosialfaglig spisskompetanse er representert, da det i mange tilfeller kan være snakk om mer situasjonsrelaterte utfordringer, eksempelvis knyttet til skole, arbeid eller familieliv, som fordrer andre tiltak enn helsehjelp. For mindreårige bør den barne- og ungdomsfaglige kompetansen være særlig ivaretatt. Vi mener videre at det er viktig at kommisjonens medlemmer får grundig kursing i kunnskap om ulike rusmidler, hvordan de virker og hvordan de typisk brukes.

Vi vil samtidig be utvalget vurdere om den portugisiske modellen kan forbedres for å påse at ressursene i størst mulig grad kommer de trengende til gode. Heller enn at helsevesenet skal bruke tid på å utrede samtlige brukere og kartlegge deres eventuelle utfordringer, bare for å sende flertallet hjem med en advarsel, mener vi at man så langt mulig bør sile ut de rekreasjonelle brukerne på forhånd for å kunne vie mer tid og oppmerksomhet til brukerne som har reelle utfordringer.

En alternativ modell kunne være at brukere fikk velge mellom å godta et gebyr på stedet og å måtte møte til samtale. Flere gebyr på kort tid ville eventuelt kunne gi grunn til bekymring og innkalling til samtale for å finne ut om vedkommende har problemer. En annen løsning kunne være at brukerne måtte fylle ut et skjema til kommisjonen med informasjon om bruksmønster, livssituasjon og risikofaktorer, for så å bli innkalt dersom informasjonen gav grunn til bekymring. De som ikke innkalles, ville da kun få en advarsel, men automatisk innkalles ved gjentakelse i prøvetiden. For mindreårige kunne innkalling tenkes obligatorisk i begge de nevnte modeller.

Vi bemerker at henvisning til oppfølging som beskrevet utelukkende bør kunne foretas av politiet, da oppfølgingen fortsatt vil kunne oppleves som en disiplinærreaksjon. Å gi henvisningsmyndighet til leger eller andre tillitspersoner, vil kunne føre til mindre grad av åpenhet om problemer overfor disse, og dermed heve terskelen for å søke hjelp frivillig.

Politiet må ikke kunne henvise personer til oppfølging som påtreffes i forbindelse med at de har kontaktet nødetatene. Politiet bør heller ikke ha anledning til å henvise personer som innrømmer rusmiddelbruk for politiet i anledning forklaring om andre forhold.

4. Reaksjoner overfor brukere og administrativ registrering

Foreningen Tryggere Ruspolitikk vil be utvalget se til Portugal ved valg av reaksjon overfor brukere som vurderes å ha et rusproblem eller andre utfordringer som tilsier behov for hjelp. I stedet for disiplinærreaksjoner bør disse gis tilbud om hjelp ut fra de behov de har, men aldri tvinges til å motta hjelp utenom der det i dag er hjemmel for tvangsbehandling.

Dokumentasjonen for positiv effekt av tvang er begrenset til et lite utvalg svært langtkomne rusavhengige, og vi vet lite om langsiktige utfall eller hvordan tvangen påvirker dem den ikke virker positivt overfor.

Vi vil òg be utvalget se til Portugal i valget av reaksjon overfor brukere som *ikke* vurderes å ha behov for hjelp. Det bør da først reageres med en advarsel, deretter med et sivilrettslig gebyr hvis vedkommende tas på nytt i prøvetiden uten at det foreligger nye forhold som tilsier behov for hjelp. Gebyrets størrelse bør tilpasses den enkeltes inntektsnivå, og beløpet bør aldri være så stort at det kan oppleves økonomisk byrdefullt. Ved gjentakelse etter prøvetidens utløp bør det reageres med ny advarsel og prøvetid. Mindreårige bør som hovedregel ikke ilegges gebyr, men eventuelt pålegges å møte til oppfølgingsamtaler ved bekymring.

Vi vil på det sterkeste advare mot løsninger som innebærer fortsatt strafferegistrering av visse brukere, eller annen registrering med tilsvarende sosiale konsekvenser som dagens strafferegistrering, da dette vil undergrave den avstigmatiserende effekten avkriminaliseringen er ment å ha. Fortsatt straffeforfølgelse av såkalt rekreasjonelle brukere, slik enkelte politikere har foreslått, vil skape et incentiv til å lyve om at man har et rusproblem for å slippe straff. Dette vil uvegerlig svekke den gjensidige tilliten som kreves for god kartlegging av den enkeltes utfordringer og behov. Det vil i tillegg bli umulig å sile ut alle dem som kan tenkes å ta skade av en straffereaksjon av ulike årsaker, og sarte individer uten synlige problemer vil lide under en slik modell.

Enkelte mener strafferegistrering er nødvendig for å kunne utestenge uskikkede personer fra visse deler av samfunnslivet. For åpenbart uedruelige individer vil det fortsatt måtte være adgang for kommisjonen til å melde bekymring med henblikk på bilkjøring, omsorg for barn, våpenkort eller innehav av visse yrker. Dette må imidlertid skje etter en individuell vurdering snarere enn ved at alle narkotikabrukere plasseres i sosialt utenforskap. All den tid f. eks. cannabisbruk i dag er utbredt, især blant unge menn og i byene, og kun en liten andel utvikler et

rusproblem, er det vanskelig å forsvare en presumsjon for manglende edruelighet. En slik praksis er sannsynligvis mer egnet til å *skape* sosiale problemer enn til å beskytte samfunnet.

Vi anbefaler at brukere som mottar en advarsel, kun registreres administrativt i prøvetiden, og får sine opplysninger slettet etter dette. Gebyr bør slettes etter en tilsvarende periode fra de er betalt. Brukerne som vurderes å ha et problem, bør registreres i en journal som kun er tilgjengelig for kommisjonen. Kommisjonen bør bare kunne formidle opplysninger videre til andre myndighetsorgan i behandlingsøyemed, samt ved bekymring for barn e.l., og taushetsplikten bør ikke kunne oppheves overfor forsikringsselskap.

5. Andre forvaltningsrettslige reaksjoner

Dagens praksis for bekymringsmelding til barnevernet ved narkotikabruk er problematisk idet den gjør at personer med barn tier om sin bruk. Bekymring bør åpenbart meldes i de tilfelle hvor det er grunn til å tro at en forelder har et rusproblem eller driver med tyngre kriminalitet, men en presumsjon for omsorgssvikt ved *enhver* bruk fremstår irrasjonell så lenge det ikke rutinemessig sendes bekymringsmelding ved selv hyppig alkoholbruk, ei heller ved lovbrudd med tilsvarende strafferamme som narkotikabruk, f. eks. drikking på offentlig sted.

Vi mener videre at politiets praksis for å melde fra til arbeidsgiver ved enhver bruk av narkotika hos personer i visse yrker, bør avvikles til fordel for et vilkår om faktisk grunn til å tro at vedkommendes rusmiddelbruk vil gå ut over yrkesutøvelsen.

Vi vil avslutningsvis rette utvalgets oppmerksomhet mot dagens praksis for å tilbakekalle føreretten ved bruk av ulovlige rusmidler, spesielt cannabis. Særlig i distriktene og for personer som er avhengige av bil i jobbsammenheng, kan det å miste føreretten være langt mer tyngende enn en straffereaksjon. Vi opplever dagens praksis for tilbakekall av førerett som et forsøk på å avskrekke fra bruk av "feil" rusmidler, og et misbruk av bestemmelser som er ment å ivareta trafiksikkerheten.

Det fattes i dag langt flere vedtak om tilbakekall av føreretten etter vegtrafikkloven § 34 femte ledd på grunn av cannabisbruk enn på grunn av alkoholbruk, til tross for at alkoholbruk er både langt mer utbredt og langt mer trafikkfarlig. Begrunnelsen som i dag oppgis for dette, er at noenlunde hyppig cannabisbruk hos noen få individer kan føre til en langvarig opphopning av virkestoffet THC i blodet som overstiger vegtrafikklovens nedre grense for straffbar ruspåvirkning i trafikken (tilsvarende 0,2 i promille for alkohol).

Uavhengig av om risikoen for slik opphopning kan sies tilstrekkelig, er praksisen problematisk idet foreliggende forskning tyder på at vegtrafikklovens nedre grense for THC-påvirkning er satt for lavt. Mens dagens nedre grense ligger på 1,3 nanogram per milliliter fullblod, og dagens "0,5"-grense ligger på 3 nanogram, finner en ekspertgruppeevaluering at trafikkfarlig påvirkning først inntreffer mellom 5 og 7 nanogram, mens en annen studie anslår at 3,8 nanogram tilsvarer en alkoholpromille på 0,5, hvor den reelle ulykkesrisikoen ved alkoholpåvirkning først begynner

å øke. Det er lite i forskningen som tyder på at THC-opphopning til slike nivåer er mulig uten et bruksmønster og inntak som i seg selv tilsier at man neppe er skikket til å kjøre bil, og slike brukere vil i tillegg utvikle betydelig toleranse for de vedvarende THC-nivåene.

Vi mener således at Rusreformutvalget i sitt arbeid bør problematisere dagens straffbarhetsgrense for THC i vegtrafikkloven, og hvorvidt denne eventuelt kunne oppjusteres til et reelt trafikkfarlig nivå. Dette for å fange opp kun reelt trafikkfarlige sjåførere, samt sette en stopper for en uforholdsmessig og unødig marginaliserende forvaltningspraksis.

Vi takker for utvalgets oppmerksomhet,

Dagfinn Hessen Paust
(Nestleder/fagansvarlig, FTR)